

CZU: 37.013.2

PRINCIPIILE EDUCAȚIEI – SISTEM NORMATIV DE RELAȚII FUNDAMENTALE*Vasile PANICO**Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău)*

Studiul este consacrat fundamentării științifice a principiilor educației. În lucrare este redefinit termenul/conceptul „principiu de educație”, se demonstrează interrelația dintre principiile educației, regulile educației și fundamentele științifice ale principiilor educației. Sunt analizate și demonstrate interrelațiile și unitatea principiilor care în mod special se manifestă la nivelul regulilor de educație.

Cuvinte-cheie: *principiile educației, reguli de educație, fundamente științifice ale principiilor de educație.*

PRINCIPLES OF EDUCATION – NORMATIVE SYSTEM OF FUNDAMENTAL EDUCATION

The study is devoted to the scientific substantiation. The study redefines the term/concept of the „principle of education”, it shows interrelationship among principle of education, education rules and scientific foundations network, scientific principles to education. The contents of the work are analyzed and demonstrate interrelationship applications and principles that drive specifically manifested at the level of education rules.

Keywords: *education principles, rules of education, scientific fundamentals, the principles fundamentals education.*

Introducere

Principiile reprezintă un sistem de idei fundamentale, cerințe, exigențe sau norme regularitive de organizare și realizare a tuturor activităților și atitudinilor de viață socială. La baza principiilor educației se află legitățile și concepțiile științelor pedagogice. Principiile educației reprezintă un sistem de idei fundamentale, cerințe sau exigențe (norme de reglementare) care se află la baza determinării conținutului, obiectivelor, metodelor și formelor educaționale.

Principiile, exprimate printr-un sistem de reguli de reglementare, sunt determinate de idealul și scopurile generale ale educației, legitățile și condițiile de realizare a procesului educațional, componentele structurale ale personalității (componenta biogenetică, psihică și socială/educațională). Principiile educației posedă caracter istoric și dinamic. Ele permanent se schimbă/modifică, în special prin descoperirea de noi reguli sau norme de reglementare.

Principiile educației fixează în sine cunoștințele despre ceea ce nu poate exista fără a se depune anumite eforturi speciale din partea elaboratorilor de curriculum educațional și agenților/factorilor de formare și dezvoltare a personalității [1]. Astfel, principiul umanizării educației nu se realizează de la sine. Pentru aceasta sunt necesare eforturi orientate, organizate în mod special, ale tuturor agenților statali și nestatali și, în special, ale pedagogilor practicieni și ale părinților pentru a forma și dezvolta rezonabil, pozitiv conștiința și comportarea personalității. Principiul nominalizat prevede respectarea următoarelor reguli: manifestarea atitudinii umane față de copil/elev; respectarea drepturilor și libertăților fundamentale; cerințe rezonabile și accesibile față de copil/elev; acceptarea și respectul diversității opiniilor și convingerilor; crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea și autodezvoltarea eficace a personalității, a propriului potențial ș.a. În cadrul procesului educațional este necesar de a respecta toate principiile; în caz contrar, nu vor fi realizate (fie că în mod deplin sau parțial) unele obiective proiectate pentru formarea și dezvoltarea amplă a personalității.

În științele educației numărul și denumirea principiilor educației sunt diferite din următoarele cauze:

- Unii autori divizează principiile generale ale educației în două-trei principii relativ concrete/specifice. Astfel, principiul individualizării și diferențierii poate fi divizat în două principii independente: principiul individualizării educației și principiul diferențierii procesului educativ.

- La nominalizarea și caracterizarea principiilor educației, majoritatea savanților pedagogi se limitează numai la unele baze/fundamente științifice de ordin pedagogic, psihologic și social.

- Științele educației se dezvoltă permanent; corespunzător, se descoperă noi legități, concepte, se creează noi paradigme educaționale. În mod accelerat se schimbă/modifică exigențele sociale față de personalitatea umană [2, 3].

- Se schimbă/dezvoltă permanent valorile general-umane și naționale. Trebuințele personalității la fiecare etapă istorică de dezvoltare a societății se ierarhizează valoric. Aspectele biogenetice, de regulă, nu se modifică, pe când aspectele psihice și educaționale suferă schimbări considerabile la etapa de dezvoltare accelerată a științelor și tehnologiilor, a progreselor socioeconomice, politice, informaționale etc.

- Integrarea educației pe plan european și mondial. Apariția, dezvoltarea și soluționarea problematicii lumii contemporane.

Fundamentele științifice ale principiilor educației. Principiile și regulile educației

În Tabelul ce urmează este reflectată interrelația dintre principiile educației, regulile educației și fundamentele științifice ale principiilor educației.

Tabel

Interrelația dintre principiile educației, regulile educației și fundamentele științifice ale principiilor educației

Principiile educației	Regulile de realizare a principiilor educației	Fundamentele științifice ale principiilor educației
1. Principiul unității vieții sociale și educației	<ul style="list-style-type: none"> • Procesul educațional în toate tipurile de instituții educaționale trebuie să fie adecvat vieții sociale. • Corelarea activităților educative cu strategia statală, europeană și mondială de formare a personalității umane. • Unitatea intereselor personalității, societății, grupelor de oameni și ale familiei. • Încadrarea copiilor/elevilor în activități și atitudini adecvate vieții sociale. • Respectarea particularităților de vârstă și individuale ale personalității. • Unitatea în cunoașterea și respectarea valorilor societății / lumii contemporane și perspectivele viitorului în plan social, național, de grup, familie și personal. • Încadrarea personalității în acțiuni de reproducere și producere a valorilor materiale și spirituale, de păstrare a tradițiilor și obiceiurilor ș.a. • Formarea atitudinilor pozitive față de activitățile din viață socială. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interdependența dintre idealul, obiectivele, conținuturile, metodele, formele de educație și nevoile/aspirațiile social-economice, politice, morale, culturale, profesionale etc. în formarea personalității. • Caracterul social și istoric al educației. • Idealul educațional. • Interdependența procesului de educație și a celui de autoeducație. • Armonizarea valorilor general-umane și naționale.
2. Principiul prospectiv sau anticipativ al educației	<ul style="list-style-type: none"> • Educația, inclusiv instruirea, necesită să anticipeze modul de viață existent/actual de dezvoltare a personalității. • Pregătirea personalității pentru ziua de mâine, pentru viitoarea viață socioumană, care se va desfășura în alte condiții de viață. • Formarea la personalitate a competențelor de a prevedea/prezice rezultatele activităților în diverse condiții de viață, de a-și schimba permanent modul obișnuit de comportare, de a-și forma noi modele de activitate pentru noile condiții de viață socială, de a fi participant activ la evenimentele sociale, economice, morale, ecologice, profesionale etc. • Formarea tendințelor rezonabile de autoformare permanentă. • Formarea și dezvoltarea competențelor creative la persoană. • Crearea condițiilor de autorealizare și valorificare a propriului potențial. • Formarea și dezvoltarea atitudinilor de învățare creativă. • Formarea unei personalități receptive la schimbare, capabilă să se integreze în dinamica vieții sociale, să fie agent al propriei dezvoltări. 	<ul style="list-style-type: none"> • Raportul / interdependența personalitate-societate. • Omul – temelie, fundament și valoare primordială a societății. • Creativitatea – sursă de bază în creșterea bunăstării materiale și spirituale a omenirii, în stăpânirea legilor și legităților de dezvoltare a naturii, societății și a personalității. • Dezvoltarea echilibrată a naturii și a societății. • Idealul educațional. • Interdependența dintre procesul de educație și de dezvoltare a personalității. • Educația pentru schimbare și dezvoltare – promotor al dezvoltării societății și personalității. • Conceptul de educație pentru schimbare și dezvoltare.

	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea competenței de a proiecta și construi viitorul propriu și al colectivităților. • Încadrarea elevilor în soluționarea situațiilor și sarcinilor cu caracter de problemă conform potențialului de activitate creativă a fiecărui elev sau grup de elevi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interdependența relațiilor fundamentale din societate: personalitate-grup de oameni-societate. • Activitatea fundamentală/de bază caracteristică pentru fiecare etapă de dezvoltare a personalității.
3. <i>Principiul unității în formarea conștiinței și comportării la personalitate</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea concomitentă la elevi a tuturor componentelor structurale ale conștiinței (cunoștințe, abilități și deprinderi mintale, opinii, convingeri și idealuri) și comportării (abilități și deprinderi practice). • Procesul de formare a comportării reprezintă un proces dificil și mult mai complex în raport cu procesul de formare a conștiinței. • Permanent este necesar de a motiva, susține acțiunile pozitive comportamentale ale elevilor. • Unitatea exigențelor factorilor educaționali. • Formarea la elevi a tendințelor și trebuințelor de a activa independent, de a lua decizii și de a le realiza. • Dezvoltarea sentimentelor datoriei și responsabilității. • Aplicarea rezonabilă, echilibrată a metodelor de formare a conștiinței și comportării la personalitate. • Crearea condițiilor de succes la elevi/copii în activitățile de viață socială. • Dezvoltarea activismului independent. Abordarea individualizată și diferențiată a educației. • Respectarea drepturilor și libertăților elevilor. • Exigențele/cerințele față de personalitate să fie rezonabile și accesibile. • Respectarea diversității de viziuni, opinii și convingeri ale elevilor/copiilor. • Elevul trebuie privit și acceptat în calitate de subiect al acțiunilor educative. • Crearea condițiilor favorabile de dezvoltare a personalității. • Sprijinul pe particularitățile specifice individuale și de vârstă în dezvoltarea personalității. • Elaborarea și implementarea unor programe specifice în formarea/educația fiecărui elev sau grup de elevi. • Formarea consecutivă și sistematică a conștiinței și comportării la personalitate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interdependența dintre procesul de formare a conștiinței și a comportării la persoană. • Esența procesului de educație. • Dezechilibrul permanent dintre procesul de formare a conștiinței și procesul de formare a comportării la persoană. • Caracterul dinamic și contradictoriu în dezvoltarea personalității. • Declarația Universală a Drepturilor Omului. • Convenția privind Drepturile Copilului. • Caracterul primar al trebuințelor/motivelor în declanșarea activităților umane. • Interdependența dintre factorii orientativi și spontani, pe de o parte, și activitățile orientative și spontane, pe de altă parte, în formarea personalității. • Racordarea procesului educațional la activitatea primordială de dezvoltare a personalității. • Interdependența componentelor structurale ale personalității (biogenetică, psihică și socială/educațională). • Dezvoltarea inegală a conștiinței și comportării la persoană. • Caracterul dinamic și permanent de dezvoltare a personalității.
4. <i>Principiul diferențierii și individualizării educației</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea/proiectarea obiectivelor, conținuturilor, metodelor și formelor educaționale pentru diverse tipuri de școli, clase, asociații și grupe de elevi. • Studiarea/cunoașterea inițială a nivelului de dezvoltare a elevilor în toate componentele sale (bio-psiho-socială), a particularităților specifice de dezvoltare pozitivă și negativă (însușita, atitudinile, interesele, ocupațiile preferate etc.), depistarea deosebirilor dintre copii/elevi. • Plasarea elevilor în grupuri conform unor indici/caracteristici aproximativ identice (însușită, interese, capacități, îndeletniciri), pozitive și negative; niveluri de dezvoltare pe anumiți parametri etc. • Proiectarea și elaborarea obiectivelor de educație în conformitate cu particularitățile de dezvoltare a fiecărui grup și elev în parte. Obiectivele proiectate trebuie să se raporteze atât la specificul de dezvoltare a fiecărui grup 	<ul style="list-style-type: none"> • Esența și structura procesului educațional. • Componentele bio-psiho-sociale ale personalității. • Educatul ca obiect și subiect al educației. • Racordarea procesului educațional la activitatea primordială și noile formațiuni psihice caracteristice perioadelor de vârstă a personalității. • Interdependența idealului, obiectivelor, conținutului, metodelor și formelor de educație. • Interdependența educației și dezvoltării personalității.

	<p>de elevi, a fiecărui elev în parte, cât și la standardele generale ale educației.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modificarea, adaptarea și readaptarea obiectivelor, conținuturilor, metodelor, procedeele și formelor de educație la particularitățile, niveluri de dezvoltare a fiecărui grup de elevi și a fiecărui elev în parte. • Crearea și respectarea condițiilor psihopedagogice de realizare a activităților educative. • Crearea unui fond emoțional pozitiv de relații interpersonale, a situațiilor de succes, stimularea permanentă a elevului/elevilor. • Raportarea activităților educative la zona actuală și proximă de dezvoltare a elevului/elevilor. • Formarea la elevi a competențelor de autoeducație (autocunoaștere, autoproiectare, autoreglare, autoevaluare). 	<ul style="list-style-type: none"> • Centrarea educației pe copil/elev. • Raportul personalitate-societate în permanentă schimbare. • Direcțiile generale de dezvoltare a educației: educația permanentă; autoeducația și educabilitatea. • Educația ca factor determinant în formarea pozitivă a personalității educatului. • Armonizarea valorilor general-umane și naționale.
5.Principiul umanizării procesului educațional	<ul style="list-style-type: none"> • Respectarea drepturilor și libertăților educatorilor, părinților și altor agenți educaționali în selectarea și aplicarea obiectivelor, conținutului, mijloacelor și formelor de educație. • Unitatea stimei și exigențelor, încrederea și optimismul. • Unitatea drepturilor și responsabilităților în organizarea vieții copiilor/elevilor. Formarea/crearea condițiilor favorabile de dezvoltare amplă și deplină a personalității. • Manifestarea încrederii, stimei și atitudinilor binevoitoare față de elev/copil. • Manifestarea optimismului și respectarea demnității personalității. • Unitatea activităților creative independente și autoeducației. • Crearea/formarea condițiilor de succes, de autorealizare a propriului potențial și a tendințelor de creștere, dezvoltare a personalității. • Cerințele/exigențele să fie rezonabile și accesibile pentru copil/elev. • Elevul/copilul este subiect al acțiunilor educative, al propriei dezvoltări. • Dezvoltarea armonioasă a personalității din punct de vedere bio-psiho-social. • Respectarea opiniilor, convingerilor, viziunilor proprii ale elevilor/copiilor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Caracterul social și istoric al educației. • Idealul educațional. • Interdependența educator-educat. • Omul – valoare supremă a societății. • Declarația Universală a Drepturilor Omului. • Convenția privind Drepturile Copilului. • Interdependența educației și autoeducației.
6.Principiul unității educației și autoeducației	<ul style="list-style-type: none"> • Studiarea permanentă a particularităților bio-psiho-sociale ale elevilor/copiilor. • Organizarea activităților educative în conformitate cu specificul de dezvoltare a personalității. • Formarea la elevi a competențelor de autoeducație: cunoașterea de sine, autoproiectarea, autoorganizarea, autocorecția, autoevaluarea și autostimularea. • Dezvoltarea trebuințelor de autoschimbare și autoformare permanentă. • Formarea tendințelor și competențelor decizionale, de a-și lua responsabilitatea și a înfrunța dificultățile vieții. • Susținerea permanentă a elevilor/copiilor de a activa independent. • Încadrarea elevilor în activități de viață rezonabile, accesibile care asigură în mod optim succesul. • Manifestarea încrederii în copil/elev. 	<ul style="list-style-type: none"> • Conceptul și structura autoeducației. • Interdependența dintre educație și autoeducație. Personalitatea – obiect și subiect al procesului educativ. • Convenția privind Drepturile Copilului. • Caracterul permanent al educației. • Raportul personalitate – societate în permanentă schimbare. • Creativitatea – factor general-uman. • Interdependența dintre educație, autoeducație și dezvoltare, autodezvoltare a personalității.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea inițiativei și activismului independent, a sentimentului datoriei și responsabilității. • Susținerea permanentă a tendințelor de a activa independent. Integrarea libertății personalității cu responsabilitățile sale civice. 	
7. <i>Principiul organizării educației în conformitate cu activitatea primordială de dezvoltare a personalității</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Pentru fiecare etapă de vârstă este/există sau este caracteristică o anumită activitate primordială sau de bază: <ul style="list-style-type: none"> a) vârsta preșcolară – activitatea de joc; b) vârsta școlară mică – activitatea de învățare; c) adolescența – comunicarea larg socială; d) tinerețea – activitatea de orientare și formare profesională; e) maturitatea – activitatea profesională. • Personalitatea în temei/preponderent se formează și se dezvoltă în cadrul activității primordiale din punct de vedere anatomofiziologic, psihic și educațional/social. • Activitatea de bază/primordială integrează în sine toate celelalte tipuri de activități de viață ale personalității. Ele se energetizează reciproc și devin mai viabile pentru o dezvoltare optimă, eficientă a personalității. • Activitatea primordială pentru fiecare vârstă trebuie să devină motivul/trebuința de bază a personalității. • Adaptarea și readaptarea obiectivelor, conținutului, metodelor și formelor de educație în corespundere cu dezvoltarea progresivă, rezonabilă a personalității la diferite etape de vârstă. • Specificul dezvoltării personalității la diferite etape de vârstă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Conceptul și caracteristicile activității primordiale. • Conceptul de educație. • Structura și funcțiile educației. • Direcțiile de dezvoltare a educației. • Interacțiunea pedagogiei cu psihologia, științele biologice etc. • Ierarhia valorică a trebuințelor umane la diferite etape de dezvoltare a personalității. • Conceptul de zonă actuală și proximă în dezvoltarea personalității. • Mecanismul de dezvoltare a activităților și atitudinilor. • Formațiunile specifice pentru fiecare vârstă de dezvoltare a personalității. • Caracterul integral al personalității.
8. <i>Principiul creativității sociale/ problematizării</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Formarea și dezvoltarea la personalitate a capacităților creative (flexibilitatea, originalitatea, elaborarea, abstracțizarea). • Formarea atitudinilor cognitive creative la elevi/copii (dorința de a descoperi, tendința de a soluționa situații și sarcini cu caracter de problemă, motivele de autorealizare ș.a.). • Încadrarea personalității în diverse activități creative/ nestandarde de ordin mintal și practic. • Formarea atitudinilor/trebuințelor morale de activitate/viață nestandarde și, în special, a sentimentelor datoriei și responsabilității. • Formarea competenței de adaptare și readaptare la schimbările permanente, adeseori incontrolabile din societate. • Formarea capacităților de a stăpâni, a orienta rezonabil schimbările acceleratorii ale mediului sociouman, de a se implica activ în aceste schimbări. • Formarea la personalitate a competenței de a-și proiecta viitorul posibil/real. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schimbările complexe și contradictorii ale societății. • Problematika lumii contemporane. • Dinamica interacțiunii personalității și societății. • Educația – factor hotărâtor în dezvoltarea personalității. • Interdependența dintre educație și dezvoltarea personalității. • Caracterul anticipativ/prospectiv al educației. • Creativitatea – factor al schimbării și dezvoltării vieții subiective a personalității. • Conceptul de potențial creativ. • Conceptul de stimulare a potențialului creativ.

Concluzii

În științele educației sunt nominalizate și alte principii: principiul umanizării și democratizării; principiul activismului independent; principiul corelării intereselor individuale, de grup și sociale; principiul socializării necesităților biogenetice în cadrul procesului educațional; principiul unității valorilor general-umane și naționale; principiul unității și diversității activităților educative; sprijinul pe pozitivul personalității; conti-

nuitatea și sistematizarea procesului educațional; principiul autorealizării și autovalorificării propriului potențial; principiul motivării; principiul optimizării; principiul informatizării ș.a. [4-6].

Interacțiunea și unitatea principiilor se manifestă la nivelul regulilor de realizare a procesului de educație. Sunt reguli comune, caracteristice pentru două-trei sau mai multe principii de educație. Principiile și regulile educației servesc/reprezintă pentru agenții educaționali puncte de reper în determinarea obiectivelor, conținuturilor, metodelor, procedeelelor și formelor, în organizarea și realizarea nemijlocită a procesului educațional.

Referințe:

1. PANICO, V. *Pedagogie: seminare și lucrări practice*. Chișinău: UST, 2007.
2. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău – București: Editura Didactică și Pedagogică, 2000.
3. GUȚU, VI., VICOL, M. *Tratat de pedagogie*. Iași: Performantica, 2014.
4. РАКОВА, Р.А. *Педагогика современной школы*. Витебск: Издательство УО ВГУ им. П.М. Машерова, 2009. 215 с.
5. АНДРЕЕВ, В.И. *Педагогика творческого саморазвития*. Иновационный курс. Книга 1. Казань: Издательство Казанского университета, 1996.
6. ПОДЛАСЫЙ, И.П. *Педагогика*. В 2-х кн. Книга 2. *Процесс воспитания*. Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2003.

Prezentat la 03.10.2017